

Salt: la industrialització

El desenvolupament industrial en aquesta zona també va ser possible per la presència de l'aigua i, molt especialment, de la sèquia Monar, que va subministrar l'energia hidràulica capaç de moure la maquinària.

Així a partir de 1850 es van instal·lar a Salt tres importants indústries tèxtils. La primera fàbrica es va instal·lar l'any 1846 quan un empresari banyolí, Pere Ramió, va adquirir un edifici industrial i un salt d'aigua prop de la parròquia de Salt, on avui dia hi ha l'empresa Manufactures Antoni Gassol.

Entre 1850 i 1861 dues empreses més es van instal·lar a la zona que s'anomenarà del Veïnat o barri de St. Antoni, a un quilòmetre del nucli del poble. Seran la fàbrica Mulleras (que va ser la primera que va tancar), i l'actual Coma Cros.

La industrialització ha sigut un dels fenòmens històrics més importants del poble de Salt, ja que va comportar un canvi radical i sobtat de l'estructura socioeconòmica, tradicionalment basada en l'agricultura, un corrent immigratori massiu, ja que molta gent ve de fora a treballar a les fàbriques i una renovació total del paisatge, ja que neix un nou nucli de població a l'entorn de la fàbrica Coma Cros, anomenat Veïnat o Barri de Sant Antoni.

La fàbrica tèxtil Coma Cros

La societat formada per Llach, Portabella i Cia. va iniciar, l'any 1850, les primeres construccions de la fàbrica Coma Cros, empresa que va prosperar ràpidament.

El procés de forta expansió que van viure les empreses tèxtils saltenques en aquells anys es va veure aviat interromput quan, entre els anys 1861 i 1865, la Guerra de Secessió americana va afectar greument la producció de cotó i va provocar una greu crisi en les indústries saltenques, l'anomenada fam del cotó.

Quan va acabar la crisi, entre 1865 i 1866, aquestes empreses van canviar de mans (ho van fer diverses vegades) i va entrar capital barceloní. Destaca, l'any 1866, la raó social Coma, Ciuró i Clavell a través de la qual va entrar a Salt la dinastia de Joan Coma i Xipell que, primer en companyia d'altres socis i a partir de 1910 com a propietaris únics van obtenir el control de totes les indústries tèxtils de la població.

Entre els anys 1909 i 1912 Joan de Coma i Cros va adquirir la propietat de totes les indústries tèxtils de Salt (el 1911 compra la Coma Cros). Així va començar un procés de reorganització de l'estructura industrial de Salt ampliant l'edifici de l'actual Coma Cros on l'any 1920 es va concentrar tota la producció tèxtil de Salt i fins l'any 1969 es van fer diverses obres d'ampliació del complex. Aquest mateix any la fàbrica es va vendre a indústries Burés i al 1990 al Grup Kio.

L'any 1995 la va adquirir l'Institut Català del Sòl que, mitjançant un conveni signat amb l'Ajuntament de Salt va cedir l'edifici, l'any 1998, per a equipaments públics.

La Coma Cros de Salt: la història

A la segona meitat del s. XIX, gràcies a la presència de cursos d'aigua que subministraven l'energia hidràulica necessària per moure la maquinària, es van instal·lar a Salt tres importants indústries tèxtils. Aquest fet va provocar un canvi radical en l'estructura socioeconòmica, tradicionalment basada en l'agricultura, un corrent immigratori massiu i una renovació total del paisatge.

D'aquestes indústries destaca la Coma-Cros, un dels complexos fabrils més importants del curs baix del riu Ter, tant per la seva capacitat productiva com pel gran nombre de treballadors que va acollir. La societat formada per Llach, Portabella i Cia. va iniciar, l'any 1850, les primeres construccions de la fàbrica, que va prosperar ràpidament.

El procés de forta expansió es va veure aviat interromput quan, entre els anys 1861 i 1865, la Guerra de Secessió americana va afectar greument la producció de cotó i va provocar una greu crisi en les indústries tèxtils, l'anomenada fam del cotó. Quan va acabar la crisi, entre 1865 i 1866, l'empresa va canviar de mans (ho va fer diverses vegades) i hi va entrar capital barceloní. Destaca, l'any 1866, la raó social Coma, Ciuró i Clavell a través de la qual va entrar a Salt la dinastia de Joan Coma i Xipell, que, primer en companyia d'altres socis i a partir de 1910 com a propietaris únics, van obtenir el control de totes les indústries tèxtils de la població.

Entre els anys 1909 i 1912, Joan de Coma i Cros va adquirir la propietat de totes les indústries tèxtils de Salt (el 1911 compra la Coma-Cros). Així va començar un procés de reorganització de l'estructura industrial de Salt. L'any 1920 es va concentrar la producció a l'edifici de la Coma-Cros i fins al 1969 es van fer diverses obres d'ampliació del complex. Aquest mateix any, la fàbrica es va vendre a indústries Burés i al 1990 al Grup Kio. L'any 1995 la va adquirir l'Institut Català del Sol i el 1998 va passar a mans de l'Ajuntament de Salt, que va decidir conservar i rehabilitar aquest edifici singular i emblemàtic per a equipaments públics.

De fàbrica tèxtil a factoria cultural

Quan l'any 1998 l'edifici de l'antiga fàbrica tèxtil Coma Cros va passar a mans municipals, l'Ajuntament de Salt va ser conscient que es feia càrrec d'un edifici que tenia un gran valor històric, un important valor arquitectònic, per la seva singular tipologia d'espais típicament industrials, i molt especialment, un edifici emblemàtic per a la població ja que gairebé no hi ha cap família de Salt que no tingui algun membre que hagi treballat a la Coma Cros.

Així doncs, el valor patrimonial de l'edifici, el bon estat de conservació i la seva tipologia d'espais ofería l'oportunitat de dotar el municipi de Salt d'una sèrie de serveis socioculturals bàsics per a la població i alhora incorporar-ne d'altres que permetessin cobrir algunes necessitats i mancances a nivell supralocal o supramunicipal.

L'any 1999 l'Ajuntament de Salt va iniciar un procés d'estudi d'aquestes necessitats i de projecció de l'equipament, que es va concloure l'any 2000. El resultat ha permès definir i desenvolupar el projecte de la Factoria Cultural Coma Cros.

El projecte de la FACTORIA CULTURAL COMA-CROS preveu dotar el municipi d'una sèrie de serveis socioculturals bàsics per a la població, així com d'altres que poden cobrir necessitats i mancances de l'àrea metropolitana.

El projecte s'articula a l'entorn de 4 eixos:

- L'Oficina de Programació : nucli de gestió, organització i projectació central de l'equipament, així com l'espai d'atenció i informació a visitants i usuaris.
- L'Ateneu d'Entitats : la intensa i dinàmica activitat de les entitats del municipi ha motivat l'habilitació d'un dels edificis del complex com a Ateneu d'Entitats, oferint espais de magatzem, un gran espai de taller i despatxos per cobrir les seves necessitats.
- Zona d'Espais Comuns : la Factoria comptarà, a la zona est del complex, amb un nucli d'equipaments i serveis orientats tant al municipi com a l'entorn metropolità.
- Zona d'Equipaments Locals i Supralocals: el sector oest del complex acollirà una àmplia zona d'equipaments que per la seva tipologia i dimensions depassen l'àmbit estrictament local i permetran donar servei a tota l'àrea metropolitana. Destaquen la nova Biblioteca Municipal, el trasllat del Museu de l'Aigua, els estudis universitaris.

[més informació](#) | [Web de l'Ajuntament de Salt](#)

Maqueta realitzada per [Moisès Auguet](#)

Prop d'un segle i mig d'activitat fabril

L'antiga Coma Cros va iniciar la seva activitat el 1850, quan una societat formada per Llach, Portabella i Cia. va iniciar les primeres construccions de la fàbrica, que va prosperar ràpidament.

Abans d'acabar el segle, la companyia va viure diverses crisis i va canviar diverses vegades de mans. El 1911, la va comprar Joan de Coma Cros, que en només tres anys va adquirir totes les tèxtils saltenques. Amb poc temps, va acabar concentrant la producció de totes aquestes a l'edifici de la Coma Cros, que va anar patint diverses ampliacions fins al 1969.

Aquell mateix any, la fàbrica es va vendre a indústries Burés, amb plantes tèxtils al municipi d'Anglès. En plena crisi, el grup KIO, liderat a Espanya per Javier de la Rosa, va presentar un pla de reflatament del grup, en va adquirir el 51% i va deixar fora de la gestió la família Burés. En només dos anys, el deute del grup tèxtil va arribar als 78 milions d'euros. KIO va fusionar Indústries amb Successora de J. Coma i Cros de Salt. El setembre de 1992 es va presentar suspensió de pagaments i la direcció va ser assumida per un administrador judicial, que va tornar a dividir el grup en empreses diferents: Coma Cros, Filatures Burés i Buretex. La de Salt va ser la primera a tancar (1999), la resta van aguantar alguns anys més: Filatures Burés acabaria tancant definitivament el setembre de 2002; i Buretex, el juny de 2008.

Pel que fa a l'edifici de la Coma Cros, l'any 1995 el va adquirir l'Institut Català del Sòl i a finals d'aquella dècada va passar a mans de l'Ajuntament de Salt, que va rehabilitar-lo i destinar-lo a equipaments culturals.

[Diari de Girona, 09/11/2009](#)

- [Inventari del fons Coma Cros](#), dipositat a l'Arxiu Municipal de Salt. Codi: CAT AMS 401 COMA CROS
- Camps, Eudald. Les fàbriques de la cultura [dossier]. **[De l'afany fabril a l'oci cultural](#)**. Revista de Girona, 256 (2009) pàg. 96-99
- **[Coma-Cros la catedral del teatre](#)**. Revista de Girona, 256 (2009) pàg. 104-105

[inici](#) | [mapa web](#)